

розміру шкоди полягає в методологічно правильному визначенні послідовності дій, що передбачено у відповідних методиках. Узагальнення даних підходів, подальше виконання судових експертиз, пов'язане з дослідженням заподіяної шкоди як довікллю, так і державі, набуває чіткого визначеного алгоритму дій.

Ураховуючи викладене вище, сучасна судова інженерно-екологічна експертиза дає змогу більш ретельно та в менший проміжок часу надати аргументовані висновки для прийняття остаточного рішення судовими органами України, передання справ до ООН та відіграє значну роль в подальшому отриманні репарацій від країни-агресора.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 24.08.2023 р. №4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
2. Методика визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : затв. наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
3. Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : затв. наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 13.04.2022 № 175). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
4. Кримінальний кодекс України від 11.08.2023 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.09.2023).

Використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів

Дмитро Затенацький,

канд. юрид. наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна, ORCID: 0009-0001-4019-6533, e-mail: dmitriyzenatskiy@gmail.com

Приділено увагу дослідженню основних видів допомоги спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. Розглянуто особливості використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів.

Ключові слова: спеціальні знання; форми використання спеціальних знань; спеціаліст.

Specialized Knowledge Usage for War Crimes Investigation

Dmytro Zatenatskyi

This article accents on primary types of non-forensic professional's assistance during investigative (search) actions. It discussed the usage features of specialized knowledge during war crimes investigation.

Keywords: specialized knowledge; specialized knowledge usage; non-forensic professional.

Протягом більш ніж півтора року державою-агресором учинено значну кількість воєнних злочинів. Задля документування, фіксування фактів учинення злочинів наша країна була вимушена залучити широке коло осіб (юридичних та фізичних). Передусім, це громадські активісти, юристи, журналісти та різного роду громадські організації. Для належного документування воєнних злочинів та злочинів проти людства, скоєних російською армією в Україні, Офіс Генерального прокурора створив Єдиний державний хаб зі збору доказів воєнних злочинів [1]. Проте, основним засобом отримання та фіксування доказової інформації під час розслідування воєнних злочинів на території України є саме залучення обізнаних осіб шляхом використання спеціальних знань (систему наукових даних (відомостей) або навичок об'єктивного

характеру, отриманих у результаті вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному рівню) [2, с. 11].

Проблемам застосування спеціальних знань під час розслідування злочинів приділялась увага вчених-криміналістів А. Волобуєва, В. Журавеля, О. Колесніченка, Г. Матусовського, О. Одерія, М. Салтевського, В. Тищенко, Ю. Чорноус, В. Шепітька та ін.

Основними процесуальними формами використання спеціальних знань вважається залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій та залучення експерта для проведення судових експертиз. Залучення обізнаної особи з метою використання спеціальних знань під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій в межах розслідування воєнних злочинів пов'язано з тим, що знання та навички — за межами професійних знань уповноваженої особи, або власні можливості та знання виявляються недостатніми для ефективного збирання, аналізування, оцінювання та використання доказової інформації, використання новітніх науково-технічних засобів, інформаційних та інноваційних технологій.

Під час розслідування воєнних злочинів спеціалістів залучають до участі в слідчих (розшукових) діях у випадках: 1) відсутності у слідчого спеціальних знань і навичок, необхідних для кваліфікованої підготовки та проведення слідчої (розшукової) дії; 2) недостатнього володіння слідчим прийомами та засобами швидкого і якісного виконання певної роботи, що вимагає спеціальних знань і навичок; 3) необхідності з етичних чи тактичних міркувань доручити виконання певних дій саме спеціалісту; 4) одночасного застосування декількох засобів криміналістичної техніки; 5) необхідності виконати значний обсяг роботи, яка потребує спеціальних знань та навичок.

3-поміж основних видів допомоги спеціаліста необхідно виокремити такі: 1) організаційно-технічна включно з організаційною допомогою (планування використання складних науково-технічних пристроїв, приладів та пристосувань уповноваженою особою та ін.); підготовча допомога до проведення відповідних процесуальних дій; технічна допомога (фотозйомки, відео-, звукозапис, креслення схем, планів); 2) довідково-консультативна, яка полягає насамперед у роз'ясненні та/або тлумаченні термінології уповноваженій особі, яку використовує обізнана особа в межах реалізації своїх навичок та вмій; 3) інформаційна (коли виникає потреба у формулюванні постановці запитань учасникам вербальних слідчих (розшукових) та судових дій); 4) аналітична (у разі виникнення потреби аналізувати результати слідчих (розшукових) та судових дій); 5) пошукова (пошук, виявлення та фіксування доказової інформації, наприклад, залучення кінолога).

До основних ознак досліджуваної форми використання спеціальних знань належать: 1) процесуальна форма використання спеціальних знань; 2) мета використання: сприяння у виявленні, дослідженні, закріпленні, вилученні та фіксуванні доказів (доказової інформації); 3) обов'язковий характер застосування; 4) різні стадії проведення слідчих (розшукових) та судових дій; 5) результати використання спеціальних знань не мають окремого / самостійного доказового значення; 6) дві форми: надання письмових пояснень, які приєднують до протоколу слідчої (розшукової) дії, або усних.

Для участі в процесуальних діях в межах розслідування воєнних злочинів як спеціалісти можуть залучатися: 1) співробітники судово-експертних підрозділів усіх рівнів та різної відомчої приналежності; 2) представники інших практичних, а також наукових колективів, які володіють глибокими знаннями у своїх галузях діяльності; 3) приватні особи, що не входять до штату будь-яких офіційних структур.

Специфіка застосування спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів полягає в тому, що: 1) учасники слідчої (розшукової) дії мають дотримуватись заходів безпеки, оскільки розслідування ведеться в умовах бойових дій, а це небезпечно для життя; 2) об'єктами дослідження є ділянки місцевості, що були піддані бомбардуванню; воронки від ракет, снарядів; окремі будівлі зі слідами влучання боєприпасів; будівлі, що зазнали пожежі внаслідок воєнних дій; ділянки місцевості, на яких розміщено військову техніку; вогнепальна зброя; місця поховань; трупи та

частини тіл; предмети, вилучені з місця події: військова техніка, автомобілі, зброя, боєприпаси тощо; 3) проведення слідчих (розшукових) дій потребує залучення великої кількості спеціалістів, зазвичай, вузькопрофільних: вибухотехніків, балістів, знавців зброї, знавців ракетної та авіаційної техніки, артилеристів, механіків, пожежників або працівників ДСНС для огляду місця пожежі, кінологів зі службовими собаками, судово-медичних експертів або лікарів для огляду трупів, спеціалістів-біологів для відбирання зразків ДНК та ін.; 4) складність і небезпека участі спеціаліста у проведенні слідчої (розшукової) дії на певних територіях потребує застосування для відео-, фотофіксації спеціальних засобів (БПЛА) та ін.

Перелік джерел посилання

1. Єдиний державний хаб зі збору доказів воєнних злочинів. URL: https://warcrimes.gov.ua/?fbclid=IwAR2wy_upbhJm_wETWAij57DsooCxnSsNKBidlywazvpMJ2szPw5BvGFZc5g (дата звернення: 14.09.2023).
2. Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. *Судова експертиза*. 2014. № 1. С. 11—18.

Шахрайство в інтернеті. Проблемні аспекти державного регулювання

Григорій Іваненко,

Сумський НДЕКЦ МВС України, м. Суми, Україна, e-mail: ivanenko299@gmail.com

Світлана Іванова,

Сумський НДЕКЦ МВС України, м. Суми, Україна

Мета доповіді — розкрити проблемні аспекти державного регулювання інтернет-шахрайства, нові шляхи розв'язання проблем з урахуванням сучасних вимог. Висвітлено специфіку розслідування цієї категорії злочинів, вплив девіантної поведінки потерпілого як каталізатору негативного прогресу. Розглянуто світову практику щодо державного контролю у частині реєстрації мобільних пристроїв, гаджетів та ін. Співставлено право особи на приватність інформації та необхідність удосконалення системи контролю та захисту такої інформації відповідно до сучасних стандартів.

Ключові слова: інтернет-шахрайство; латентність; доказова база; оперативність; державне регулювання; приватність.

Fraud on the Internet. Problematic aspects of state regulation

Gregory Ivanenko, Svetlana Ivanova

This report purpose is to reveal problematic aspects of state regulation of Internet fraud, new ways of solving issues taking into account modern requirements. Investigation specifics of this category of crimes, influence of victim's deviant behavior as a catalyst for negative progress are also highlighted. The world practice regarding state control in terms of registration of mobile devices, gadgets, etc. was considered. The individual's right to privacy of information and the need to improve the system of control and protection of such information in accordance with modern standards are compared.

Keywords: Internet fraud; latency; evidence base; efficiency; state regulation; privacy.

Діджиталізація міцно увійшла в усі сфери життя громадян нашої держави. Звичною стала реалізація соціальних потреб через інтернет: спілкування, навчання, купівля-продаж та ін. Саме задоволення людиною базових потреб шляхом використання інтернет-ресурсів є «благодатним ґрунтом» для діяльності віртуальних злодіїв.

На сьогодні інтернет-шахрайство має вагому частку з-поміж злочинів загальнокримінальної спрямованості, тому слід з'ясувати, що таке шахрайство в інтернеті та які особливості його кваліфікації й розслідування.

Згідно зі ст. 190 Кримінального процесуального кодексу України, шахрайство — це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [1]. Коли йдеться про інтернет-шахрайство, акцентують увагу на